

Iktatószám

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

352

Hely

Idő

"1913"

Személy

Helyszám

352.01

"1913"

FŐVÁROSI ÜGYEK.

A főváros jubileumának okmányai.

A főváros egyesítésének ünnepe alkalmából Gárdonyi Albert dr. fővárosi levéltáros a főváros megbízásából több mint hatszáz oldalas kötetben adta ki azoknak az érdekes okmányoknak időrendi gyűjteményét, melyek az egyesítést előkészítették. A kötet tartalmazza az egykori városi törvényt, a három város iratváltását és föliratait, a képviselőház vitáját a fölmerült kérdésekről és végül azoknak a legelső közgyűléseknek a jegyzőkönyveit, a melyeket Pest, Buda és Ó-Buda bizottsági tagjai közösen tartottak.

Az okmányokból azt az érdekes tanulságot lehet meríteni, hogy azok a városfejlesztő és várospolitikai problémák, a melyek ma is foglalkoztatni szokták a községi közvéleményt, akkor is fölmerültek. A főpolgármesteri állás, a rendőrség államosítása, a virilizmus meghagyása, vagy eltörlése, a Dunahidak vámmentesítése s végül a türhető budai közlekedés kérdése már akkor foglalkoztatta a törvényhatóságot és a kormányt. Sőt az egyesítésről tartott ánkétről szóló 1871-iki jelentésben már fölmerül Nagy-Budapest gondolata is.

A hidak vámmentesítésében látták legelső föltételét annak, hogy a budai és a pesti oldal lakói egymással közvetlen érintkezésbe jussanak. „Csak akkor, ugymond az 1871 november 21-én kelt bizottsági jelentés, csak akkor fog megindulni az életnek azon munkája, mely megszoktatja a két város polgárait, hogy egymást egyazon község tagjának tekintsék, ha a már meglévő, valamint a célbavevő hidakon a közlekedés díjmentessé tétetik. Az 1871 december 14-én kelt budai vélemény is hangsúlyozza, hogy míg könnyű és ingyen közlekedésről gondoskodva nincs, míg a Lánchídon vámot kell fizetni, a tényle-

ges egyesítésről szó sem lehet.

Az államosítandó rendőrséggel szemben táplált aggodalmat az 1872 november 26-ikán tartott országgyűlésen Irányi Dániel fejtette ki. Elismerte, hogy az addigi rendőri intézmény elégtelen és tarthatatlan, de, ugymond, ebből nem következik, hogy a rendőrséget az egyesítendő főváros kezéből ki kelljen venni. Tóth belügyminiszter azt felelte, hogy abból, hogy valamely fővárosban az állam kezeli a rendőrséget, nem következik, hogy az állam „rendőrállam“ lenne. Hivatkozott London, Berlin és Newyork példájára. A két előbbiről fölemlítette, hogy bár a rendőrséget az állam kezeli, a fővárosok az eltartáshoz hozzájárulnak.

A virilizmus kérdésében 1871 november 25-én Pest városnak az országgyűléshez intézett fölirata kifejtette, hogy a vagyoni képviselőtől az igazi értelmiség elnyomását félti. Mi, ugymond a fölirat, a fővárosban a virilizmus föllállítását szükségesnek egyáltalán nem látjuk. Sőt ezt a fővárosi, demokratikus alapon kifejtett polgári és társadalmi viszonyok szem előtt tartásával határozottan káros következésűnek tartjuk. A virilizmus ugyanis az értelmiség rovására a hullámzó természetű fővárosi vagyoni koronkénti tulajdonosának érdemnélküli előjogot biztosít. A főváros értelmisége, jegyezte meg a fölirat, nem annyira a nagy vagyonu osztályban, mint inkább a számra nézve is tulsullyal bíró középosztályban van. Érdekes és Pest város polgárainak szabadelvű fölfogására jellemző, hogy 1872 november végén kérvényt adtak be a Házhoz, a melyben éppen a virilista jelöltek követelik, hogy a vagyoni képviselőkkel a tiszta és valódi képviselőkkel együtt meg ne csorbítsák.

A képviselőház egyik szónoka a november 27-iki ülésen a kérvényhez azt a megjegyzést fűzte, hogy „a pénz emberei csupán addig, s csupán azon a téren vesznek majd részt a hatósági ügyek tárgyalásában, a hol és a meddig azokat saját közvetlen érdekükkel kapcsolatba hozhatják.“ Steiger Gyula képviselő és vezető bizottsági tag is felszólalt ezen az ülésen s kijelentette, hogy ő szabad választáson alapuló képviselőtestületet óhajt. Azt az érdekes jelenlést teszi, hogy azok, a kik az adóraj-

(Köt. v. füz.)

stromba, mint legtöbb adót fizetők be vannak vezetve, nem is képviselik a legnagyobb vagyont. Az összes adó Pest városában 1871-ben 4,310.000 forintot tett ki, s ebből az 1200 legtöbb adót fizelő csak 980.000 forintot fizetett!

Pulszky Ágoston kelt az országgyűlésen a virilizmus védelmére. Szerinte a vagyoni régi munkásság fölhalmozott eredménye. A történelemből vett adatokkal igazolta, hogy a virilizmust eltörleni nem szabad. A demokratikus Aténben, ugymond, szükségét látták a vagyoni szerinti elkülönítésnek és

Atén akkor süllyedt, Szokratész akkor volt kénytelen méregpoharat üríteni, mikor az arisztokrácia kiirtása a viszonyok folytán bekövetkezett s midőn a kormányforma a spártai hódítás folytán a korlátlan demokráciába ment át. Midőn a népre biztató a dolgok intézését, sőt fizették is a népet, hogy intesse az ügyeket s ezzel elvonták a munkától. A római történelemnek is az volt a fénykora, midőn a Scipiók korában meg volt az egyensúly a konzervatív és a haladó elemek közt. Vajjon nem a későbbi demokrácia viszonyai vezettek-e a Cézárizmusra?

Tisza Kálmán a virilizmus ellen szólt. A nemeség, ugymond, nem teremthet kasztot; meg volt a módja belejutni, hajdan érdem által, *ujabban pedig igen csekély kis költségen. Jókai Mór*nak az volt a véleménye, hogy csak egészséges népképviselőt az, mely Buda-Pestet valóságos nagy várossá, Magyarország metropolisává teheti. Ennek legnagyobb ellessége szerinte az érdekképviselő. Megállapítja, hogy a virilizmus ismét csak Budapest északi részének kedveznek, a következőesen mellőzött Ferencvárossal szemben, a melynek még hidat sem adtak, mert a Boráros-téren sürgetett hid helyett a Margit-hidat építették meg.

Ilyen vita előzte meg a főváros egyesítését s ilyen emlékek azok, a melyek a 17-diki ünnepi közgyűlésen elő fognak a multból rajzani.